

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Erityisasiantuntija Sonja Sjöman

1.9.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi (HE 127/2026 vp)

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa.

Oikeusministeriö toteaa asiassa kunnioittavasti seuraavan:

1. Esityksen tausta

Esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712 ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta (jäljempänä ”ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivi”, ”muutosdirektiivi”). Esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Muutosdirektiivin johdanto-osassa todetaan, että Euroopan unionin tärkein oikeudellinen väline ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä sen uhrien suojelemiseksi on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU (jäljempänä ”ihmiskauppadirektiivi”, ”direktiivi”), joka sisältää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevat vähimmäissäännöt sekä säännöksiä, joilla parannetaan ihmiskaupan ehkäisemistä, uhreille annettavaa apua ja heidän suojelemistaan.

Muutosdirektiivin johdanto-osan mukaan direktiiviä on ollut tarpeen muuttaa, jotta voidaan puuttua ihmiskaupan uusiin suuntauksiin ja komission havaitsemiin puutteisiin sekä tehostaa ihmiskaupan torjuntatoimia.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Muutosdirektiivi sisältää säännöksiä koskien muun muassa ihmiskaupan määritelmää sekä ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käytön kriminalisoimista.

2. Esityksen keskeinen sisältö

2.1 Ihmiskauppasäännöksen täydentäminen sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella

Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivillä muutettu direktiivin 2 artiklan 3 kohta edellyttää, että ihmis-kauppaa koskien myös sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä pidetään hyväksikäyttönä. Kyseisen muutosdirektiivin velvoitteen sekä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, joka edellyttää sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta, vuoksi esityksessä ehdotetaan ihmiskauppaa koskevan pykälän täydentämisestä nimenomaisella sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla maininnalla.

2.2 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisoiminen ja siihen liittyvät ehdotukset

2.2.1 Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisoiminen

Muutosdirektiivillä direktiiviin on lisätty uusi 18 a artikla, joka koskee ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevia rikoksia. Artikla velvoittaa jäsenvaltiot säätämään rikoksena rangaistavaksi ihmiskaupan uhrin tarjoamien palvelujen tahallisen käytön tapauksissa, joissa uhria hyväksikäytetään tällaisten palvelujen tarjoamiseksi ja palvelujen käyttäjä tietää, että palveluja tarjoava henkilö on ihmiskaupan uhri. Artikla velvoittaa säätämään kyseisistä rikoksista tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoitavat rangaistukset.

Rikoslain 20 luvun 8 §:ssä on kriminalisoitu seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Säännöksen voidaan katsoa täyttävän kyseisen kriminalisointivelvoitteen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan uhrin palvelun käytön osalta. Kuitenkaan niiden tilanteiden osalta, joissa ihmis-kaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä ei ole kriminalisoitu. Tästä syystä esityksessä

ehdotetaan rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun lisättäväksi uusi 3 d §, joka koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä¹.

Ehdotettavassa säännöksessä on kyse esityksen keskeisimmästä ehdotuksesta, joka johtaisi rangaistavuuden alan laajentumiseen koskien keskeisesti työperäistä ihmiskauppaa, jota katsotaan esiintyvän etenkin ravintola-, siivous- ja rakennusaloilla sekä maataloudessa. Säännöksen mukaan kyseiseen rikokseen syyllistyisi se, joka käyttää ihmiskaupparikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön suorittamaa palvelua. Rangaistusasteikon ehdotetaan olevan sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, ottaen huomioon rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettavien tekojen hyväksikäyttöluonne, säännöksen edellyttämä tekijän tietoisuus uhrin asemasta ihmiskaupparikoksen kohteena ja se, että säännös kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa.

Säännöksen soveltamistilanteita selostetaan perusteluissa. Säännös koskisi eri ihmiskaupan muotojen yhteydessä tapahtuvaa ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä yleisesti. Käytettävä palvelu voisi olla esimerkiksi voimassa olevassa ihmiskaupan tunnusmerkistössä tarkoitettuun pakkotyöhön saatetun henkilön pakkotyönä suorittamaa palvelua, josta esimerkkeinä voidaan mainita rakennustyömaalla suoritettavaa rakennustyötä koskeva palvelu, laitossiivoojan tai kotisiivoojan käyttö tai tarjoilijan tai kokin palvelun käyttäminen ravintolan asiakkaana. Palvelun käyttämisenä ei sen sijaan pidettäisi tilannetta, jossa henkilö ostaa valmiin tuotteen, kuten esimerkiksi marjapakasteen, joka on valmistettu ihmiskauppaa merkitsevässä työoloissa. Toisena esimerkkinä säännöksessä tarkoitettua seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevä seksuaalipalvelu. Kolmantena esimerkkinä voidaan mainita nyt kyseessä olevassa esityksessä ehdotettavaan ihmiskauppasäännöksen muuttamiseen liittyen sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman, lapsen kohdussa kantamista ja synnyttämistä koskevan palvelun käyttäminen.

Perusteluissa käsitellään myös lainkonkurrenssia. Ehdotettava säännös olisi seksuaalista hyväksikäyttöä koskien osin päällekkäinen rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaisen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kanssa. Päällekkäisyys koskisi suhteessa uhrin asemaan ihmiskaupparikoksen uhrina tiedon tasolle korotetun asteisesti tahallista seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevän ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämistä. Päällekkäisyyden osalta ehdotettavaa uutta säännöstä olisi

¹ 3 d §

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua rikoksen kohteeksi tietämänsä henkilön suorittamaa palvelua, on tuomittava ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

moitittavampana syytä pitää ensisijaisena rangaistussäännöksenä suhteessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Rikoslain 20 luvun 8 §:ää ei esityksessä ehdoteta muutettavaksi tai kumottavaksi, koska mainittu pykälä on merkittävältä osin kyseistä muutosdirektiivin velvoitetta ja ehdotettavaa uutta kriminalisointia laajempi. Toisin kuin ehdotettava uusi kriminalisointi, mainittu 8 § koskee ensinnäkin myös parituksen tai törkeän parituksen kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Toiseksi mainittu 8 § koskee myös matalan, tuottamuksellisen ”syytä epäillä” -asteisen syyksiluettavuuden tilanteita sekä tietoa matalamman tahallisuuden asteen tilanteita suhteessa uhrin asemaan jonkin säännöksessä viitatus rikoksen, kuten esimerkiksi ihmiskaupan uhrina.

2.2.2 Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentaminen koskemaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä

Muutosdirektiivillä muutettu 5 artikla edellyttää, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen uuden 18 a artiklan 1 kohdan mukaisista eli ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevista rikoksista. Tämän vuoksi edellä mainittu ehdotettava uusi rangaistussäännös ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 25 luvun 10 §:ää muuttamalla kuuluvaksi oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

2.2.3 Pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutokset

Ehdotettavan uuden, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin johdosta esityksessä ehdotetaan sitä koskien tarpeellisten rikoksen tutkinta- ja estämistoimivaltuuksien säätämistä pakkokeinolakiin (806/2011), poliisilakiin (872/2011) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (108/2018). Kyseiset ehdotukset eivät siis johdu suoraan muutosdirektiivistä.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 ja 14 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikosta koskevassa esitutkinnassa voitaisiin rikoksen selvittämiseksi tietyin edellytyksin käyttää salaisiin pakkokeinoihin kuuluvia televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa. Poliisilain 5 luvun 8 ja 15 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta kyseiset keinot olisivat käytettävissä myös tällaisen rikoksen estämiseksi. Molempien mainittujen lakien osalta on kyse ehdotuksista säätää mainittu uusi rikos perusterikokseksi sellaisiin toimivaltuuksiin, joiden perusterikoksena on jo rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitettu seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, joka

on asiallisesti lähellä ehdotettavaa uutta kriminalisointia ja edellä selostetuin tavoin osin sen kanssa päällekkäinen.

Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettua lakia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi ensinnäkin siten, että edellä mainittu uusi rikos lisättäisiin rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 §:ään Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluviin rikoksiin vastaavissa tilanteissa, joissa ihmiskaupparikokset jo kuuluvat Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluviin rikoksiin. Toiseksi tällaisen uuden rikoksen osalta Rajavartiolaitokselle ehdotetaan säädettäväksi pakkokeinolakia ja poliisilakia koskevia ehdotuksia vastaavat televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevat toimivaltuudet mainitun lain 16, 23 ja 58 §:ään. Mainitun 58 §:n muuttamista koskevan ehdotuksen osalta on yhteensovittamisen tarvetta suhteessa hallituksen esitykseen laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp), sillä mainittua pykälää koskien ehdotettava muutos kohdistuisi hallituksen esityksen HE 98/2026 vp ehdotuksen mukaisesti pakkokeinolain 10 luvun uuteen 1 a §:ään.

2.2.4 Oikeudenkäymiskaaren ja esitutkintalain muutokset

Ehdotettavan uuden, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin vuoksi esityksessä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 24 §:ään ja esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 4 §:ään muutoksia, joiden johdosta ehdotettavan uuden rikoksen asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvatallennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Ehdotettujen muutosten johdosta haavoittuvassa asemassa oleva asianomistaja voisi välttyä kohtaamasta oikeudenkäynnissä palvelujaan käyttäneitä henkilöitä. Vastaava mahdollisuus vastaavin edellytyksin on jo muun muassa ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan osalta. Kyseiset ehdotukset eivät johdu suoraan muutosdirektiivistä.

2.3 Määräyksenantovaltuus lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

Muutosdirektiivillä on täydennetty ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista koskevan 11 artiklan 4 kohtaa muun muassa koskien velvoitetta luoda mekanismi, jonka tarkoituksena on uhrien varhainen

tunnistaminen, tunnistettujen ja oletettujen uhrien auttaminen ja tukeminen yhteistyössä alan tukijärjestöjen kanssa. Kohtaan on lisätty velvoite luoda kyseinen mekanismi ”laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä” ja lisätty mekanismin tarkoituksiin uhrien varhainen ”tavoittaminen”. Kohtaan on lisäksi lisätty luettelo tällaisen ohjausjärjestelmän vähimmäistehtävistä, joihin kuuluu muun muassa ihmiskaupan uhrien varhaisen tavoittamisen vähimmäisstandardien vahvistaminen. Kansallisen sääntelyn saattamiseksi paremmin mainittujen muutosdirektiivin velvoitteiden kanssa yhteensopivaksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettuun lakiin (746/2011) ehdotetaan uutta säännöstä. Sen mukaan Maahanmuuttovirasto voi antaa auttamisjärjestelmää ylläpitävää Joutsenon vastaanottokeskusta koskevia tarkempia määräyksiä sille tehtävän, auttamisjärjestelmään ottamista koskevan esityksen tekemistä koskevista menettelytavoista ihmiskaupan uhrien tavoittamiseksi ja tunnistamiseksi sekä heidän ohjaamiseen avun ja tuen piiriin.

3. Esityksen keskeiset vaikutukset

Esityksen mukaisilla lainsäädäntömuutoksilla ehkäistäisiin ihmiskauppaa ja suojeltaisiin haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Esityksen mukaisilla sijaissyntyttäjäksi saattamista koskevalla ihmiskauppasäännöksen muutoksella ja uudella ihmiskaupan uhrin palvelujen käytön kriminalisoinnilla vahvistettaisiin henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaa sekä yksityiselämän suojaa. Mainituilla muutoksilla voitaisiin vaikuttaa tällaisia rikoksia ennalta estävästi rikoksentekijöiden käyttäytymiseen siinä määrin kuin näihin vaikuttaminen rikoslain keinoin ylipäätään on mahdollista. Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisoinnilla ehkäistäisiin ihmiskauppaa vähentämällä kysyntää ihmiskaupan kontekstissa suoritettaville palveluille.

Esityksen mukaisilla pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutoksilla edistettäisiin uuden, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen estämistä ja selvittämistä.

Esityksen mukaisilla oikeudenkäymiskaaren muutoksilla ja niihin liittyvillä esitutkintalain muutoksilla parannettaisiin haavoittuvassa asemassa olevien, ihmiskaupan kohteina palveluja suorittavien henkilöiden asemaa suojelemalla heitä tietyissä tilanteissa oikeudenkäynnin aiheuttamalta kuormitukselta mahdollistamalla tietyissä tilanteissa kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen käyttämisen todisteena.

4. Perustuslakivaliokunnan lausunnon tarpeellisuus

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksikössä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon, koska esityksen lakiehdotuksiin 2, 3 ja 4 (ehdotukset pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamiseksi) liittyy kysymys siitä, voidaanko ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskien salaisiin pakkokeinoin ja salaisiin tiedonhankintakeinoin kuuluvia televalvontaa ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevien toimivaltuuksien säätämistä pitää suhteellisuusvaatimuksen mukaisena ja välttämättömänä kyseisen rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi. Ehdotettavat muutokset televalvontaan ja peiteltyyn tiedonhankintaan ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän suojan kannalta.

Esitykseen sisältyvissä, edellä selostetuissa pakkokeinolain ja poliisilain muutosehdotuksissa on kyse toimivaltasääntelyn laajentamisesta koskemaan ehdotettavaa uutta, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikosta, joka on asiallisesti lähellä jo kyseisten pakkokeinoiden ja tiedonhankintakeinoiden perusterikoksiin kuluva rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaista rikosta (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) ja edellä selostetusti osin sen kanssa päällekkäinen. Ilman ehdotettuja lainsäädäntömuutoksia ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa esitutkinnassa voitaisiin, rikokselle ehdotettavan kahden vuoden enimmäisrangaistuksen perusteella, käyttää televalvontaa vain tilanteissa, joissa rikos olisi tehty telesoitetta tai telepätelaitetta käyttäen, ja peiteltyä tiedonhankintaa vain tietoverkossa.

Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettua lakia koskevissa muutosehdotuksissa on kyse mainitun uuden rikoksen säätämisestä myös Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi rikokseksi ja siihen liitettävistä pakkokeinolakia ja poliisilakia koskevia ehdotuksia vastaavista toimivaltuuksista. Mainittu rikos ehdotetaan säädettäväksi Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi rikokseksi rajavalvonnan, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tai Rajavartiolaitokselle säädetyn valvontatehtävän suorittamisen yhteydessä, eli samoin edellytyksin kuin ihmiskaupparikokset jo nykyään kuuluvat sen tutkittaviksi kuuluviin rikoksiin. Ehdotettavaa uutta kriminalisointia asiallisesti lähellä oleva rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ei sen sijaan kuulu Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluviin rikoksiin.

Esityksessä ehdotettavat pakkokeinolakiin ja vastaavasti poliisilakiin sekä myös rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin ehdotettavat muutokset mahdollistaisivat ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kohdalla tietyin edellytyksin

puuttumisen ensinnäkin televalvontaa koskevien toimivaltuuksien osalta perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaiseen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Kyseisen perustuslain säännöksen mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 4 momentin mukaan kuitenkin lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavina rikoksina on aiemmin pidetty esimerkiksi huumausainerikoksia, törkeitä väkivaltarikoksia ja maan- ja valtiopetosrikoksia (HE 309/1993 vp, s. 54/II) sekä törkeää tietoliikenteen häirintää, törkeää tietojärjestelmän häirintää, törkeää ampuma-aserikosta sekä tiettyjä korruptio- ja virkarikoksia (HE 217/2022 vp, s. 148 ja 151).

Toiseksi ehdotettavat toimivaltuudet mahdollistaisivat peiteltyä tiedonhankintaa koskien tietyin edellytyksin puuttumisen perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan.

Kuten edellä todetaan, lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Televalvontaa koskien esityksessä katsotaan, että vaikka ehdotettava uusi rikos ei välttämättä aivan ilmiselvästi rinnastu niihin rikoksiin, joita aiemmin on edellä selostetusti pidetty yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavina rikoksina, se on katsottavissa kuuluvaksi tällaisiin rikoksiin. Ehdotettavassa uudessa rikoksessa olisi kyse henkilön perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen olennaisesta loukkauksesta. Kyse on erityisen vakavan vapauteen kohdistuvan rikoksen, ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan, kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä käyttämällä henkilön tässä ominaisuudessa suorittamaa palvelua tietoisena siitä, että henkilö on ihmiskaupparikoksen uhri. Tällainen palvelun käyttäminen olisi uhrin näkökulmasta, ajallisesti ja suhteessa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistöön suoraa jatkumoa ihmiskaupparikokselle. Ehdotettavan säännöksen kattamat palvelut olisivat olennaisesti kytköksissä siihen, mitä ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö teon tarkoituksen osalta kattaa.

Kriminalisoinnin soveltamisalaan kuuluisivat sinänsä laajasti eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa tapahtuvat hyväksikäyttötilanteet, joista osa voi ilmetä myös varsin pitkäkestoisina. Säännöksen soveltamisedellytykset olisivat kuitenkin varsin tiukat, sillä sen soveltamisalaa rajaisi olennaisesti korotettu tahallisuusvaatimus suhteessa uhrin asemaan ihmiskaupparikoksen kohteena. Säännös edellyttäisi tältä osin olosuhdetahallisuuden ylintä astetta, eli tekijältä edellytettäisiin tietoa siitä, että palvelua suorittava henkilö on ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena.

Ehdotettavan uuden rikoksen enimmäisrangaistus olisi kaksi vuotta vankeutta. Teon rangaistusasteikko olisi siten ankarampi kuin sitä asiallisesti lähellä olevan seksikaupan kohteena olevan henkilön

hyväksikäytön rangaistusasteikko, jossa enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta ja joka jo on pakkokeinolaissa ja poliisilaissa perusterikoksena niiden toimivaltuuksien kohdalla, joiden soveltamisalan laajentamista esityksessä ehdotetaan koskemaan ehdotettavaa uutta kriminalisointia.

Perusoikeuksien rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä, ja rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoitusten on oltava myös suhteellisuusvaatimuksen mukaisia, mikä edellyttää, että rajoitukset ovat välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi ja että tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. (PeVM 25/1994 vp s. 5.) Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä rajoituksen välttämättömyysvaatimukseen liittyy se, että pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen selvittämisessä ei ole yksin ratkaisevassa asemassa arvioitaessa sitä, pitäisikö keinoon käyttö lainsäädännöllisesti sallia tuon rikoksen selvittämisessä. Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp s. 6). Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp s. 4).

Televalvonnalla voitaisiin saada tietoa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttäjistä. Monien ehdotettavan uuden rangaistussäännöksen kattamien palvelujen, kuten esimerkiksi rakennus- ja siivouspalvelujen sekä kotiin tilattavien palvelujen osalta palvelusta voidaan katsoa tyypillisesti sovittavan etukäteen viestimällä ja palvelulla voidaan olettaa tyypillisesti olevan useita käyttäjiä pitkälläkin aikavälillä, jolloin televalvontaa voidaan pitää tärkeänä keinona tunnistaa palvelun käyttäjät.

Kaikissa palvelutilanteissa ei kuitenkaan sovita palvelusta etukäteen tai muuten kuin suullisesti. Onkin syytä korostaa, että salaisten pakkokeinojen käyttöä käytännön tilanteissa rajaisivat sekä pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset, kuten esimerkiksi pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, että salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset. Lain 1 luvun 2 §:n mukaisen suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Lain 10 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan taas salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja.

Peitellyssä tiedonhankinnassa taas esimerkiksi poliisi voisi esimerkiksi valeidentiteetillä hankkiutua tarkkailemaan tilannetta esimerkiksi rakennustyömaalla ja pyrkiä tätä kautta aktiiviseen lyhytaikaiseen

vuorovaikutukseen rikoksesta epäillyn kanssa saadakseen selvitystä epäillyn tahallisuudesta ja pitkäaikaisesta pakkotyötä koskevan ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämisestä.

Myös peitellyn tiedonhankinnan käyttöä rajaisivat käytännössä edellä selostetut pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset.

Esityksessä katsotaan, että ottaen huomioon ehdotettavan uuden kriminalisoinnin luonne, ehdottavien toimivaltuuksien merkitys kyseisten rikosten selvittämisessä sekä toimivaltuuksista ja niiden käytön edellytyksistä todettu, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön lisäämiselle pakkokeinolain 10 luvun mukaisten televalvonnan (6 §) ja peitellyn tiedonhankinnan (14 §) perusterikosten piiriin voidaan katsoa olevan perusoikeusjärjestelmän edellyttämät hyväksyttävät perusteet ja niitä voidaan pitää painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimina ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisina. Toimivaltuuksista esityksen mukaisesti säädettäessä ne olisi lisäksi muotoiltu täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Edellä ehdotettavan uuden kriminalisoinnin luonteesta ja soveltuvien osin toimivaltuuksien merkityksestä todetun perusteella olisi esityksen mukaan perusteltua myös laajentaa poliisilain 5 luvun mukaisia toimivaltuuksia (televalvonta ja peitelty tiedonhankinta) koskemaan kyseistä uutta rikosta vastaavasti kuin mikä on katsottu pakkokeinolain 10 luvun osalta perustelluksi. Esityksessä pidetään perusteltuna myös Rajavartiolaitokselle pakkokeinolakia ja poliisilakia koskevia ehdotuksia vastaavien toimivaltuuksien säätämistä. Esityksessä katsotaan, että esitettävät pakkokeinolain, poliisilain ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muutokset eivät olisi perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisia.